

## SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 12/2005 vp

### Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2006

#### *Valtiovarainvaliokunnalle*

### JOHDANTO

#### *Vireilletulo*

Eduskunta on 22 päivänä syyskuuta 2005 lähettänyt hallituksen esityksen valtion talousarvioksi vuodelle 2006 (HE 119/2005 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan. Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla sosiaali- ja terveysvaliokunta on päättänyt antaa toimialaansa koskevan lausunnon talousarvioesityksestä valtiovarainvaliokunnalle.

#### *Asiantuntijat*

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- budjettineuvos Pertti Tuhkanen ja budjettineuvos Raija Koskinen, valtiovarainministeriö
- apulaisosastopäällikkö Raimo Ikonen, finanssisihteeri Ritva Cantell, finanssisihteeri Tuula Karhu ja erikoissuunnittelija Minna Liuttu, sosiaali- ja terveysministeriö
- ylijohtaja Matti Heikkilä, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus
- sosiaali- ja terveystoimen päällikkö Tuula Taskula, Suomen Kuntaliitto.

### VALIOKUNNAN KANNANOTOT

#### *Perustelut*

##### *Yleistä*

Talousarvioesityksen yleisperustelujen mukaan vuonna 2005 kuntien rahoitustilanne pysyy kiireänä, vaikka verotulojen kasvu nopeutuukin selvästi. Myös valtionosuuksia maksetaan viime vuotta enemmän, joten kuntien tulot kasvavat edellisvuotta nopeammin. Kuntien kokonaismenojen kasvun arvioidaan lisäksi hidastuvan. Kuntien rahoitusasema paranee, mutta pysyy edelleen selvästi alijäämäisenä, mikä lisää kuntien velkaantumista. Vuonna 2006 kuntatalouden arvioidaan pysyvän alijäämäisenä ja kuntien velan määrän kasvavan. Kuntien rahoitusti-

lanne kuitenkin kohenee hieman, mikä johtuu sekä verotulojen ja valtionosuuksien yhteensä noin 5 prosentin kasvusta että menojen kasvun arvioidusta hidastumisesta. Kuntatalouden kokonaistilanteen kohenemisesta huolimatta kuntien väliset taloudelliset erot pysyvät suurina. Alijäämä on muodostunut pysyväksi yhä useammalle kunnalle, mikä korostaa rakenteellisten uudistusten tarvetta.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnitti kuluvan vuoden talousarvioesityksestä antamassaan lausunnossa (StVL 13/2004 vp) laajasti huomiota köyhyyteen ja syrjäytymiseen liittyviin kysymyksiin. Vuoden 2006 talousarvioesitykseen liittyen hallitus on sopinut köyhyyttä ja syrjäyty-

mistä ehkäisevistä toimenpiteistä, joihin sisältyy muun muassa hallituksen esitys toimeentulotuen määrään alentavasti vaikuttavan asumiskustannusten 7 prosentin omavastuun poistamisesta. Valiokunta katsoo, että toimeentulotukea saavien ja erityisesti köyhien lapsiperheiden ja yksinhuoltajien asemaan tulee edelleen kiinnittää huomiota ja pyrkiä toimeentulotuen tarpeen vähentämiseen ensisijaisten etuuksien tasoa korottamalla. Valiokunta on myös useissa yhteyksissä kiinnittänyt huomiota työttömyysturvaeuuksien tason korotustarpeeseen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän edistämiseen tietoteknologian avulla esitetään 2,2 miljoonaa euroa (momentille 33.01.29). Määrärahaa todetaan, että sitä voidaan käyttää muun ohella terveydenhuollon kansallisen sähköisen arkiston tietojärjestelmäarkkitehtuurin määrittelyyn ja perustamiseen liittyviin menoihin ja sähköisen arkistopalvelun valtakunnallisen toimijan toiminnasta aiheutuviin menoihin. Valiokunta toteaa, että arkistojärjestelmän kehittämisessä on syytä ottaa huomioon myös sosiaalihuollon mahdolliset tarpeet ja selvittää huolellisesti toimintojen keskittämisen ja hajauttamisen väliset edut ja haitat.

#### *Terveyden edistäminen*

Terveyden edistämisen määräraha on vuoden 2006 talousarvioesityksessä 7 500 000 euroa pysyen tasoltaan samana kuin kuluvana vuonna. Samanaikaisesti kun terveydenhuollon ja erityisesti lääkehuollon menot ovat kasvaneet, ovat terveyden edistämiseen osoitetut varat pysyneet nimellisesti samalla tasolla useita vuosia. Sosiaali- ja terveysvaliokunta on esimerkiksi vuoden 2005 talousarvioesityksestä antamassaan lausunnossa korostanut terveyden edistämisen merkitystä kansanterveyden kannalta. Valiokunta toistaa näkemyksensä siitä, että terveyden edistämällä voidaan pitkällä tähtäyksellä saavuttaa parempaa elämän laatua ja merkittäviä kustannussäästöjä sekä sairauspoissaolojen vähentymisen että sairaanhoito- ja kuntoutuskustannusten pienentymisen kautta. Näihin voidaan vaikuttaa myös työhyvinvointia edistämällä. Aikuisväestön ja ikääntyneiden terveyden edistä-

miseen tähtäävinä ja hallinnonalojen rajat ylittävinä hyvinä esimerkkeinä voidaan mainita muun muassa "Terveyttä kulttuurista", "Voimaa vanhuuteen" sekä "Terveyttä kaikille" -hankkeet.

Monet terveyden edistämisen haasteet liittyvät lasten ja nuorten terveyteen. Tämä koskee muun muassa tupakointia, alkoholia, ravintoa, liikuntaa ja ylipainoa. Nuorten tupakointi ja humalahakuisuus on edelleen huolestuttavan yleistä; ylipainon lisääntyminen ja liikunnan vähentyminen muodostavat merkittävän kansanterveydellisen uhkatekijän. Perinteiset lasten ja nuorten terveyttä edistävät tekijät, kuten neuvolatoiminta, kouluterveydenhuolto, kouluruokailu ja ravitsemustietouden opetus kaipaavat kipeästi vahvaa asiantuntijapohjaista taustatukea, jota muun muassa Kansanterveyslaitos voi tarjota. Tärkeää olisi myös vahvistaa lasten ja nuorten ehkäisevää mielenterveystyötä sekä terveyden seurantaa. Valiokunta korostaa edelleen myös järjestöjen merkitystä terveyden edistämisen ja ehkäisevän toiminnan toteuttamisessa. Järjestöjen rooli on merkittävä erityisesti elintapoihin liittyvien sairauksien ehkäisyssä, jossa asenteisiin vaikuttamalla voidaan saavuttaa hyviä tuloksia kustannustehokkaasti.

Edellä olevan perusteella valiokunta esittää,

*että valtiovarainvaliokunta lisää terveyden edistämiseen momentille 33.53.50 osoitettua määrärahaa.*

#### *Erityisvaltionosuudet*

Kokonaisuutena erikoissairaanhoidon tutkimuksen ja lääkärikoulutuksen valtion korvauksiin ehdotetaan noin 131 miljoonaa euroa, mikä vastaa tämän vuoden tasoa. Koulutuksen valtion korvausta kuitenkin esitetään vähennettäväksi kahdeksan miljoonaa euroa ja tutkimuksen korvauksia lisättäväksi samalla summalla. Kahdeksan miljoonan euron siirrossa on kyse kansalliseen terveyshankkeeseen liittyvän kolmevuotisen siirron palautuksesta. Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että valtion korvaukset tutkimukseen ja koulutukseen ovat vuosien ajan jääneet jälkeen inflaatiokehityksestä. Koulutuksen valtionkorvauksen väheneminen pakottaa koulu-

tusta antavia sairaaloita kattamaan koulutuskustannuksia hoitotoimenpiteiden hinnoittelussa. Tämä puolestaan aiheuttaa ongelmia kuntien toiminnan kannalta ja asettaa koulutusta antavat yksiköt kilpailullisesti eriarvoiseen asemaan muihin julkisiin ja yksityisiin palvelujen tuottajiin nähden. Pääministeri Vanhasen hallituksen ohjelmaan sisältyy tavoite tutkimustoiminnasta ja opetuksesta aiheutuvien kustannusten korvausten saattamisesta todellisten kustannusten tasolle. Peruspalveluohjelmaa valmistelevalle ministeriryhmälle asetettu valtion korvauksia terveydenhuollon toimintayksiköille tutkimukseen ja koulutukseen pohtinut työryhmä ehdotti viime kesäkuussa yksimielisesti, että lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta terveydenhoitojärjestelmälle aiheutuvien kustannusten korvausta nostetaan asteittain vastaamaan koulutuksen laajentumista ja koulutuksen rakenteelliselle järjestelmälle asetettuja vaatimuksia (STM:n työryhmämuistioita 2005:10). Sosiaali- ja terveysvaliokunnan käsityksen mukaan tavoitteen toteuttaminen tulee aloittaa jo vuoden 2006 aikana. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeänä, että EVO-tutkimusrahoja voidaan enenevästi suunnata perusterveydenhuollon tutkimukseen.

Edellä olevan perusteella valiokunta esittää,

*että valtiovarainvaliokunta lisää momentille 33.32.33 lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta terveydenhuollon toimintayksiköille aiheutuviin kustannuksiin osoitettuja määrärahoja.*

#### *Sosiaalialan osaamiskeskukset*

Valiokunta korostaa sitä, että sosiaalialan kehittämishankkeen tukemiseen osoitetut määrärahat käytetään hanketta perustettaessa päätettyihin keskeisiin kehittämisalueisiin, jotta sosiaalityötä voidaan vahvistaa nykyisestä. Valiokunta on pitänyt tärkeänä myös sitä, että sosiaalialan kehittämishankkeen toteuttamiseen kunnissa osoitetaan määrärahat kehyspäästösten mukaisesti. Hankkeen onnistumiseen ja sen työn jatkumiseen vaikuttavat merkittävästi sosiaalialan osaamiskeskusten toimintamahdollisuudet. Yhdek-

sän sosiaalialan osaamiskeskuksen toimintaan on myönnetty kuluvalle vuodelle kolmen miljoonan euron kiinteä määräraha, joka on pysynyt tasoltaan samana osaamiskeskusten perustamisesta vuonna 2002 alkaen. Vuoden 2006 talousarvioesityksessä määräraha ehdotetaan vähennettäväksi 2,5 miljoonaan euroon. Sosiaali- ja terveysministeriö esitti määrärahan nostamista 4 miljoonaan euroon. Valtiovarainvaliokunta totesi vuoden 2005 talousarvioesityksestä antamassaan mietinnössä (VaVM 41/2004 vp), että osaamiskeskusten rahoitukseen tulisi jatkossa kiinnittää huomiota. Valtiovarainvaliokunnan mukaan osaamiskeskuksille myönnetyn perusrahoituksen taso on varsin vaatimaton osaamiskeskusten tehtäviin ja niihin kohdistuviin odotuksiin nähden. Toiminnan rahoittamisen hankerahoituksella katsottiin vaikeuttavan toiminnan pitkäjänteistä suunnittelua. Rahoituksen lyhytkestoisuuden todettiin johtavan myös työntekijöiden jatkuvaan vaihtumiseen ja vaikeuttavan pätevän henkilökunnan rekrytointia. Mietinnön mukaan jatkuvat projektit ja hankkeet lisäävät henkilökunnan uupumusta, etenkin kun kehittämistyön tuoma lisäresurssi ei helpota tavallista palvelutyötä. Myös rahoitusjärjestelmien hallinnoinnin todettiin niiden monimuotoisuuden vuoksi olevan työlästä ja hankalaa. Valtiovarainvaliokunnan mielestä perusrahoitusta tulisi vahvistaa, mikä antaisi nykyistä paremmat mahdollisuudet pitkäjänteisempään toimintaan. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää valtiovarainvaliokunnan jo viime vuonna esittämiä näkökohtia edelleen ajankohtaisina ja katsoo määrärahan pienentämistä koskevan esityksen vain pahentavan mainittuja ongelmia.

Edellä olevan perusteella valiokunta esittää,

*että valtiovarainvaliokunta lisää momentille 33.32.39 sosiaalialan osaamiskeskusten toiminnasta aiheutuviin kustannuksiin osoitettuja määrärahoja.*

#### *Lasten ja nuorten psykiatrinen hoito*

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että hoitoon pääsyn turvaamista koskeneiden lainsäädäntömuutosten vaikutusten alustavissa arviois-

sa on eniten ongelmia todettu lasten ja nuorten psykiatrisen hoidon toteutumisessa. Eduskunta on vuodesta 2000 alkaen osoittanut valtionavustuksen näiden palvelujen järjestämiseen. Sitten määrärahaa on pienennetty ja sosiaali- ja terveysvaliokunta on katsonut, ettei ole tarkoituksenmukaista osoittaa psykiatristen palveluiden järjestämiseen jatkuvasti erillistä määrärahaa. Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että mielenterveystyön edellyttämän pitkäjänteisyyden vuoksi sen tulee olla kiinteä ja merkittävä osa muuta terveyden- ja sairaanhoitoa. Tämän tulee näkyä myös perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon käytännön toiminnassa siten, että mielenterveystyön asema on yhdenvertainen muun terveydenhuollon kanssa. Valiokunta pitää perusteltuna erillisen valtionavustuksen

poistamista, mutta katsoo, että määräraha tulee siirtää kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannuksiin tarkoitettuun määrärahaan.

Edellä olevan perusteella valiokunta esittää,

*että valtiovarainvaliokunta lisää momentille 33.32.30 kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannuksiin osoitettuja määrärahoja.*

#### **Lausunto**

Lausuntonaan sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

*että valtiovarainvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.*

Helsingissä 12 päivänä lokakuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Valto Koski /sd  
vpj. Eero Akaan-Penttilä /kok  
jäs. Sirpa Asko-Seljavaara /kok  
Anneli Kiljunen /sd  
Marjaana Koskinen /sd  
Pehr Löw /r  
Riikka Moilanen-Savolainen /kesk  
Aila Paloniemi /kesk

Leena Rauhala /kd  
Juha Rehula /kesk  
Paula Risikko /kok  
Arto Seppälä /sd  
Raija Vahasalo /kok  
Erkki Virtanen /vas  
vjäs. Terhi Peltokorpi /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Harri Sintonen.

## ERIÄVÄ MIELIPIDE

### *Perustelut*

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunto koskien kuntien rahoitustilannetta vuoden 2006 valtion talousarviossa on mielestämme vähintäänkin pinnallinen ja osittain tilanteen vakavuus huomioon ottaen tosiasiasiallista tilannetta peittelevä.

Valtionvarainministeri Heinäluoma kertoi taannoin (4.10.) julkisuuteen, että kuluvana vuonna valtion talouteen kertynee ylijäämää noin kolme miljardia euroa, kun budjetissa oli varauduttu puolen miljardin alijäämään. Hänen mukaansa valtionvelkaa voidaan lyhentää nyt aiottua enemmän.

Lisäksi tiedämme, että hallituksen veronalennukset varovaisestikin laskien ovat koko vaalikaudelle luokkaa 2,5 miljardia euroa, mikä on reilusti kaksinkertainen summa hallitusohjelmassa asetettuun tavoitteeseen nähden.

Hallitus on käyttänyt valtiontaloudessa olleen taloudellisen liikkumavaran veronalennuksiin ja valtionlainan lyhennyksiin. Samanaikaisesti kuntatalouden harteille on asetettu kaiken aikaa uusia velvoitteita, joita valtio ei ole ollut valmis korvaamaan täysimääräisesti kunnille.

Hallintovaliokunnan lausunnossa valtion talousarviosta vuodelle 2006 todetaan, että kuntien nettoinvestointien odotetaan pysyvän likimain vuoden 2005 noin 2,4 miljardin tasolla. Edelleen jatkuva alijäämäisyys vähentää kuntien kassavarantoja ja kasvattaa lainakantaa vuonna 2006 noin 0,6 miljardilla eurolla. Kuntien nettovelan arvioidaan kasvavan noin 0,8 miljardia euroa (HaVL 20/2005 vp s. 2/I — HE 119/2005 vp).

Kuntien väliset talouskehityksen erot ovat kasvaneet vuoden 2004 tilinpäätöstietojen perusteella. Suurissa talousvaikeuksissa olevia negatiivisen vuosikatteen kuntia oli 138, ja lukumäärä kaksinkertaistui vuoteen 2003 verrattuna. Taloudelliset ongelmat keskittyivät erityisesti väestömäärältään pienempiin kuntiin. Eriytymiskehityksen arvioidaan jatkuvan myös lähitulevaisuudessa (HaVL 20/2005 vp s. 2/I — HE 119/2005 vp).

Talousarvioesityksessä on lähdetty siitä, että valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus toteutetaan jaksotetusti neljän vuoden aikana vuosina 2005—2008. Kustannustenjaon tarkistukseen kuuluvia jaksotuseriä on muutettu etupainotteisemmiksi laeilla 1289—1292/2004 (HaVM 23/2004 vp). Kuntien vaikea taloustilanne huomioon ottaen hallintovaliokunta katsoo, että valtion ja kuntien välinen kustannuksenjaon tarkistus tulee toteuttaa nopeutetussa aikataulussa kokonaisuudessaan kuluvan vaalikauden aikana (HaVL 20/2005 vp s. 2/II — HE 119/2005 vp).

### *Ehdotus*

Edellä olevan perusteella katsomme, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan olisi tullut lausunnossaan esittää,

*että kuntien vaikea taloustilanne huomioon ottaen valtion ja kuntien välinen kustannuksenjaon tarkistus tulee maksaa kunnille kokonaisuudessaan vuoden 2006 aikana.*

Helsingissä 12 päivänä lokakuuta 2005

Erkki Virtanen /vas  
Eero Akaan-Penttilä /kok  
Sirpa Asko-Seljavaara /kok

Paula Risikko /kok  
Raija Vahasalo /kok  
Leena Rauhala /kd